

УДК 811.134.2:168.522:22

Шевченко А.С.
(Київ, Україна)

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ІСПАНОМОВНОГО ТЕКСТУ БІБЛІЇ

У статті зроблено спробу виявити релевантні ознаки національно-культурних особливостей тексту іспанської Біблії та визначити культурологічну функцію окремих слів та виразів у книгах Старого та Нового Заповітів, їх інтерпретацію в межах іспанського світосприйняття.

Ключові слова: іспанська мовна картина світу, культурологічний аспект, поняття, сприйняття біблійного слова.

В статье сделана попытка обнаружить релевантные признаки национально-культурных особенностей текста испанской Библии, а также определить культурологическую функцию отдельных слов и выражений в книгах Ветхого и Нового Заветов, их интерпретацию в пределах испанского мировосприятия.

Ключевые слова: испанская языковая картина мира, культурологический аспект, понятие, восприятие библейского слова.

This article presents an attempt to reveal relevant characters of the national and cultural peculiarities of the Spanish Bible text and also to determine a culturological function of some words and expressions in the books of the Old and New Testament, their interpretation within the limits of the Spanish perception of the world.

Key words: Spanish language world picture, culturological aspect, notion, bible word perception.

Біблія є культурним надбанням суспільства і представлена у вигляді священного тексту. Святе Письмо відображає єврейську культуру, водночас займає головне місце у християнській культурі, є Словом Божим для усього християнського світу, виразником християнської релігії. У зв'язку з поширенням християнства на Захід та перекладанням Біблії на латину, а потім і на іспанську мову, Святе Письмо стає представником й іспанської культури. «Переклади цікаві тим, що кожна мова приносить у священний текст щось своє, національне, – виникають смислові нюанси, відтінки» [1: 64]. «Кожна нація, яка читає Біблію рідною мовою, засвоює її, робить її своєю, не тільки сама пропитується біблійною культурою, але й приносить у Святе Письмо свій неповторний облік» [2: 46].

Актуальність статті визначається загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення культурного фактора в мові та підвищеною увагою до мовних явищ у триаді «людина-мова-світ», де мова є формою і способом структуризації та вербалізації досвіду

людини. Останнім часом значно збільшився інтерес мовознавців до вивчення біблійних текстів. «Біблійна лексика містить культурно-історичну інформацію і відображає образну християнську картину світу. Дослідження лінгвокультурологічного аспекту біблійної лексики пов'язано з проблемою взаємозв'язку мови, культури та релігії» [3: 3]. Проте аналіз біблійних текстів з позицій лінгвокультурології проводиться лише частково.

Метою дослідження є висвітлення національно-культурної специфіки осмислення християнської картини світу носіями іспанської мови. Завданням є дослідити особливості мовної реалізації культурних зв'язків та впливів на формування християнської картини світу у тексті іспанської Біблії.

Оригінальними мовами Біблії були єврейська (книги Старого Заповіту) та грецька (книги Нового Заповіту). Переклад Біблії Рейна-Валера іспанською мовою є репрезентом іспанської мовної картини світу.

Іспанська назва однієї з біблійних книг, яка є цікавою в культурологічному відношенні як за змістом, так і за назвою, зберігає оригінальну форму іврити, де для формування найвищого ступеня порівняння потрібно продублювати висловлення: «*El Cantar de los Cantares*» («*Пісня над піснями*») замість «*el mejor de los cantares*». Вибір лексеми «*cantar*» теж культурно обумовлений. Синонімічною для неї виступає лексема «*canción*», але перекладач обирає першу завдяки її культурологічній наповненості. «*Cantar*» – куплет чи коротка поетична композиція, покладена на музику для співу або призначена для народних наспівів, таких як фанданго, хотя та ін. Тоді як «*canción*» – це віршована композиція, яку співають, або призначена, щоб бути покладеною на музику.

«*Пісня над піснями*» – це поема, поділена на строфи, в яких двоє закоханих по черзі виражають свої взаємні почуття за допомогою пристрасної мови високого літературного рівня і яскравого колориту. Ця книга передає зв'язок мови і мислення зі старовинними весільними гімнами ізраїльського суспільства. Це були наспіви, виконані або нареченими, або родичами і запрошеними, котрі танцювали і співали протягом семи днів, коли тривали радісні весільні гуляння. Лексема «*cantar*» точніше транслює культурний аспект цієї книги.

Вислів з уст Адама по відношенню до Єви: «*¡Ésta sí que es hueso de mis huesos y carne de mi carne!*» («*Оце тепер вона кість від костей моїх, і тіло від тіла мого*») також експлікує найвищий ступінь ознаки. Цей вираз синонімічний вираженням ніжності, люб'язності, компліменту, таким як «*corazón mío*», «*vida mía*», «*alma mía*» [4]. З культурологічної точки зору в цьому вірші особливим є вибір лексеми «*carne*» – плоть, тоді як в українському відповіднику вжите слово «тіло» (ісп. *cuero*). «*Cuero*» – це поєднання систем органів, які складають живу істоту, у той час як «*carne*» – матеріальна або тілесна частина людини, яка виступає протилежністю духу [5].

У біблійному вірші, який розповідає історію про створення Богом жінки з ребра Адама видно, що більш точним є переклад за допомогою слова «*carne*», оскільки мова йде про матеріальну або тілесну частину людини, а не про живу істоту взагалі: *Y puso Adán nombre a toda bestia, a toda ave de los cielos y a todo ganado del campo; pero no se halló ayuda idónea para él. Entonces Jehová Dios hizo caer un sueño profundo sobre Adán y, mientras éste dormía, tomó una de sus costillas y cerró la carne en su lugar. De la costilla que Jehová Dios tomó del hombre, hizo una mujer, y la trajo al hombre. Dijo entonces Adán: ¡Ésta sí que es hueso de mis huesos y carne de mi carne! Será llamada «Mujer», porque del hombre fue tomada. (Gén. 2:20-23) [6: 17].*

В іспанській мові існують також вирази «*carne y sangre*» (брати, сестри і родичі) і «*ser de carne y hueso*» (розм. бути чутливим як і інші люди до переживань і злигоднів людського життя), які несуть у собі відголоски біблійних історій.

У кастильській мові Іспанії, і, окрім того, у Латинській Америці, для кожного значення є декілька словесних відповідників, наприклад, для позначення поняття «хлопчик, хлопець»: «*piño*», «*tuchacho*», «*chico*», «*tansebo*» (Іспанія), «*chango*» (Мексика), «*ratojo*» (Гватемала), «*schavalo*» (Нікарагуа), «*botija*» (Уругвай) тощо [4]. Єврейська мова є повною протилежністю, тому що вона є дуже строгою. У івриті іноді одне поняття має цілком різні значення. Класичним прикладом є поняття «*руах*», яке позначає вітер, бриз, подув, подих, життя, силу, рух, дух.

Святе Письмо постійно варіює двома значеннями слова «*руах*». Коли у книзі Буття 1:2 говориться, що «*el Espíritu de Dios se movía sobre la faz de las aguas*» (*Дух Божий ширяв над поверхнею води*), цей вірш на івриті може також означати «і сильний вітер дув над водами», оскільки вираз «*руах Елохім*» може означати «*Дух Божий*», а також «*сильний вітер*». Щодо іспанського варіанту цього вірша слід зазначити, що лексема «*superficie*» (межа або границя певного тіла, яка відділяє і відрізняє його від того, що ним не є; зовнішній вигляд чогось) краще відповідає поняттю «поверхня», ніж «*faz*» (поверхня, вигляд чи сторона якоїсь речі). Однак, потрібно зауважити, що слово «*faz*» належить книжному стилю, тобто більш піднесеному і архаїчному, стилістично маркованому, ніж «*superficie*», яке є стилістично нейтральним.

Лексема «*las aguas*» у множині є культурологічно навантаженою у порівнянні з формою однини «*el agua*». Множина тлумачиться як морський термін: води моря, що наближені до якогось берега, тоді як однина «*el agua*» – це рідка рідина без запаху, без смаку і без кольору, найповніший і чистий компонент земної поверхні, який формує дощ, джерела, ріки і моря. Іспанська версія представляє воду не як компонент земної поверхні, а як однорідну водоїму без поділу на менші її складники. У історії створення світу саме води моря (водоїми) є первинними по відношенню до землі (пор.: *Дух Божий ширяв понад водами*) [7: 5].

У Новому Заповіті також спостерігається гра мовною двозначністю поняття «*руах*». Наприклад, коли в Івана 3:8 Ісус пояснює, що означає народитися від Духа Святого, Він знову варіює двома смислами і вживає, як приклад, вітер: *El viento sopla de donde quiere, y oyes su sonido; pero no sabes de dónde viene, ni a dónde va. Así es todo aquel que nace del Espíritu* (*Дух дихає, де хоче, і його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить, і куди він іде. Так буває і з кожним, хто від Духа народжений*) [8: 1182].

Вираз іспанською мовою додає більше образності (Дух має властивість вітру). Іспанські поняття «*viento*» – повітряна течія, яка утворюється в атмосфері з природних причин; річ, яка рухає або хвилює душу з великою силою або мінливістю (мотив, спонукання) та «*soplar*» – (говорачи про вітер) віяти відчутно (дути). Тоді як «*espíritu*» – нематеріальна істота, наділена розумом; розумна душа.

У тексті книги Дій 2:1-4 представлено розповідь про П'ятидесятницю: *Cuando llegó el día de Pentecostés estaban todos unánimes juntos. De repente vino del cielo un estruendo como de un viento recio que soplabá, el cual llenó toda la casa donde estaban; y se les aparecieron lenguas repartidas, como de fuego, asentándose sobre cada uno de ellos. Todos fueron llenos del*

Espíritu Santo y comenzaron a hablar en otras lenguas, según el Espíritu les daba que hablaran. (Коли ж почався день П'ятдесятниці, всі вони однодушно знаходилися вкупі. І нагло зчинився шум із неба, ніби *буря рантова зірвалася*, і переповнила увесь той дім, де сиділи вони. І з'явилися їм язики поділені, немов би огненні, та й на кожному з них по одному осів. Усі ж вони *сповнились Духом Святим*, і почали говорити іншими мовами, як їм Дух промовляти давав) [8: 1213]. У цих віршах поєднуються два абсолютно несумісні поняття: Духа (Святого) і вітру, що додає висловленню більшої експресії і насиченості образу.

Вирази: *llegó el día (прийшов день)*, *vino del cielo un estruendo (прийшов з неба голошний шум)* із II розділу книги Дій Святих Апостолів є культурно обумовленими. Лексема «*llegar*» – досягнути мети або терміну переміщення; прийти часу бути або статися чомусь, відсилає нас до подій попереднього розділу, коли перед вознесінням Ісус дав повеління учням: *Y estando juntos, les ordenó: – No salgáis de Jerusalén, sino esperad la promesa del Padre, la cual oísteis de mí, porque Juan ciertamente bautizó con agua, pero vosotros seréis bautizados con el Espíritu Santo dentro de no muchos días* [6: 1230].

Поняття «*venir*» у даному контексті відображає кілька значень, а саме: (говорячи про річ) переміститися звідти сюди; (говорячи про володіння чи використання чогось) перейти від одних до інших; (говорячи про річ) походити чи мати залежність від іншої у фізичному чи моральному. Тобто, іспанський переклад не лише говорить про первинну локалізацію Духа Святого, але й про переміщення територіально і зміну (або, точніше, розширення меж) володарів та способів використання. Багатомірність іспанського поняття «*venir*» дозволяє розширити межі сприйняття зображеного біблійного слова та вийти на іспанську мовну картину світу.

Культурологічний аналіз слів і виразів з книг Старого (Буття, Пісня над Піснями) і Нового Заповітів (Євангеліє від Івана, Дії Святих Апостолів): *el cantar/la canción, la carne/el cuerpo, la faz/la superficie, las aguas/el agua, el viento/el Espíritu, llegó el día, vino del cielo un estruendo*, дав змогу виявити національно-культурне підґрунтя та визначити культурні відтінки вживаної лексики у іспанській Біблії.

Таким чином, в іспаномовному тексті Біблії відображаються культурологічні особливості іспанської мови. Святе Письмо іспанською мовою є представником іспанської культури, воно залишається самобутнім і неповторним та інтерпретується в межах іспанського світосприйняття, надаючи тексту Біблії специфічного національного відтінку. Перспективним є подальший культурологічний аналіз національно-маркованої лексики іспаномовної Біблії книг Старого та Нового Заповітів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жихарева О. О. Лінгвокультурологічні особливості ознакових слів в англomовних текстах Євангелія: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Жихарева Олена Олександрівна; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2004. – 219 с.
2. Верещагин Е. М. Из каких книг состоит Новый Завет и как он соотносится с Ветхим Заветом / Евгений Михайлович Верещагин // Азия и Африка сегодня. – 1993. – №8. – С. 46.
3. Михайлова Є. В. Лінгвокультурологічні особливості англomовних версій Біблії в діакронії: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Михайлова Євгенія

- Володимирівна; Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2007. – 22 с.
4. Rechnitz, Alejandro von. Para entender la Biblia [Електронний ресурс] / A. von Rechnitz. Режим доступу : <http://www.portalmisionero.com/bib05.htm>.
  5. Diccionario de la Real Academia Española [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buscon.rae.es/draeI>.
  6. Santa Biblia. Reina-Valera 95 : [texto bíblico]. – Colombia : Sociedades Bíblicas Unidas, 2000. – 1548 p.
  7. Біблія з коментарями. Виправлений та упорядкований переклад П. Куліша. За ред. В. Босчка. – Минск : Принткорп, 2007. – 2234 с.
  8. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / [пер. І.Огієнка]. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2007. – 1375 с.

УДК 811.161. 2'373. 611

Науменко Л.О.
(Київ, Україна)

ДІАЛОГОВИЙ ДИСКУРС У ПРОЗОВОМУ КОНТЕКСТІ (на матеріалі українських письменників поч. ХХ століття)

У статті розглядаються особливості дослідження ділового дискурсу в процесі формування особистості з точки зору структури діалогу і позицій учасників комунікації на матеріалі прозового художнього тексту.

Ключові слова: дискурс, діалог, діалогічний дискурс.

В статті рассматриваются особенности исследования диалогического дискурса в процессе формирования личности с точки зрения структуры диалога и позиций участников коммуникации на материале прозаического художественного текста.

Ключевые слова: дискурс, диалог, диалогический дискурс.

The article focuses on the investigation of peculiarities of dialogue discourse in personality formation process from the point of view of dialogue structure and the positions of the communication members on the basis of prosaic fiction text.

Key words: discourse, dialogue, dialogue discourse.

Актуальним на сучасному етапі розвитку мовознавчої науки з боку комунікативної лінгвістики є дослідження діалогового дискурсу, його мовних явищ, вербальних концептуальних моделей та їхнього особливого впливу на функціонування мовних одиниць. Це знаходить вияв у тому, що дослідження діалогового дискурсу в прозовому контексті на матеріалі творчості українських письменників початку ХХ століття у сучасній лінгвістиці викликає особливий інтерес, у значення якого заломлюються філософські, соціологічні і психологічні погляди.